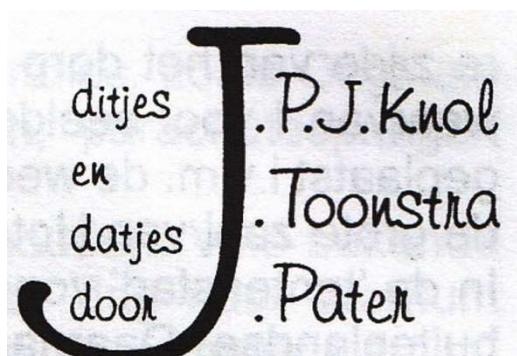

Ditjes en datjes overig

overig

<i>jaar maand</i>	<i>onderwerp</i>
2008-01	Reacties op Van lutje vent tot heer van stand : de ramp van 1886, uit overlevering, krant en boek
2008-11	Woonde er zeventig jaar geleden een heks in Warffum?
2010-04 extra	April '45 De bevrijding van Warffum in vogelvlucht Herinneringen van april-mei 1945 door Mien Musschenga-Weeseman De Canadese bevrijder Bob Greene 60 jaar na dato terug in Warffum

2008-01 Reacties op Van lutje vent tot heer van stand : de ramp van 1886 : uit overlevering, krant en boek

Groot was mijn verbazing toen er uit onverwachte hoek een tweetal reacties kwam van mensen buiten het dorp op het verhaal van Marten Toonder. De vraag die beide personen stelden was: 'Waist doe doar meer van Jan, van dat ongeluk dat d'r toun gebeurd is?' Mijn antwoord was dat ik niet meer wist dan wat er in 1886 daarover in de krant heeft gestaan.

De ene dame was Lies de Haan, wonende te Zuidhorn. Als kind kwam zij geregeld bij haar opoe Anna die aan het Oosterkerkpad woonde. Er werd daar vaak gesproken over het ongeluk, waarbij de vader van haar opoe, Christiaan de Haan, op het wad was verdronken.

De tweede reactie kwam van mevrouw E. Hoek-Bos uit Stadskanaal. Van haar kreeg ik de volgende informatie over haar familie. Jan Geert Bos, haar overgrootvader, verloor het leven bij de ramp van 1886. Hij is op 9 juni 1866 getrouwd met Betje Jans Huizinga. Hun zoon Geert Bos huwde met Everdina Jans. Hij was machinist van een van de twee Warffumer dorsmachines. Ze woonden o.a. aan de Oosterstraat 6 achter de weegbrug, daarna aan de Juffer Marthastraat nr. 3. Hun zoon Jan Bos is de vader van mevrouw E. Hoek-Bos. Jan Bos was machinist op de dorsmachine van Nieuwolda.

Gezien de reacties leek het mij zinvol om de ramp die zich in 1886 in de dorpsgemeenschap heeft afgespeeld nog eens te publiceren. Het volgende relaas is overgenomen uit het boek *'Van het volk is niets bekend geworden'* door Derk Schortinghuis, uitgegeven in Groningen, 1982. Het betreft de dagboeknotities van Guitje Klaassen van Dijk, voogd van Rottum 1865-1908.

Donderdag 14 oktober 1886. Uit de Provinciale Groninger Courant:

'Een hartverscheurende ramp had in den voormiddag van maandag den 11den oktober op het Wad plaats. Vijf arbeiders uit de gemeente Warffum, n.l. F. Postema, J. Kluin, Chr. de Haan, J. Bos en G. van der Ploeg, benevens een zoon van eerstgenoemde, hadden zich naar de Noordpolderzijl begeven, van waar de voogd van het eiland Rottumeroog hen met eene flinke boot zou komen afhalen. Wegens de wilde buien, die er woeien, had de voogd zijn vertrek van het eiland uitgesteld, hetgeen de arbeiders deed denken, dat hij niet meer zou komen, waarom zij, steunende op de ervaring van F. Postema, die tallooze malen over het Wad was gekomen, besloten zelven de reis te ondernemen. Met eene boot kleiner dan die, waarmee de voogd hen zou afhalen, staken ze van wal. Luidens de berichten van andere lieden hadden ze, naar de zwaarte der boot, te veel zeil bijgezet. Door een rukvlaag werd het vaartuig op zijn zijde gegooid met het noodlottig gevolg, dat allen te water raakten. J. Kluin verdween onmiddellijk; de overigen trachtten zich wel te redden doch slechts één hunner gelukte het door zwemmen de boot te bereiken, waaraan hij zich geruime tijd wist vast te klampen. Het was de zoon van F. Postema, die zijn vader in de golven zag verdwijnen zonder hem te kunnen helpen. De vijf arbeiders, allen vaders van gezinnen, hebben er het leven bij verloren. De jongen, die zich met moeite een geruimen tijd aan de boot had weten vast te houden, werd eindelijk uit zijn benarden toestand gered door den bakenzetter, die, nadat de hagelbui over was en hij het zeil niet meer zag, vermoedde dat de boot moest vergaan zijn en zoo spoedig mogelijk daarheen koers zette om te redden wat nog te redden was; helaas slechts één van de zes opvarenden.

Burgemeester Bijlsma van Warffum laat de volgende dag signalementen van de drinkelingen vermelden. Een tweetal volgt hier:

'Oud 38 jaar van beroep dagloner. Blond haar zonder baard, gekleed in gedeeltelijk gesleten blauw baaien hemd, met blauw katoenen onderdeind, dito kraanogen borstrok met twee rijen knopen met stiften, een nieuw geruit molton boezeroen met witte gaatjes knopen, en gedeeltelijk gesleten en gelapte roodbaaien onderbroek, blauwe kousen, van boven gevamd, van onderen gestreept, nieuwe schoenen met ijzeren gespen, zwarte geruite jas, van binnen gevoerd, nieuwe bruin bevertienen bovenbroek en ouderwets zilveren horloge met stalen ketting, bevestigd aan een touwtje.

Oud 43 jaar, van beroep daglooner. Blond haar met bakkebaarden, gekleed in blauw bever hemd met zwarte gaatjes knopen en blauw katoenen onderdeind, halskraag en halsboorden, blauw bever borstlap met onder en boven banden, rood geruit boezeroen, van boven nieuw en van onderen oud, met witte gaatjes knopen, nieuw rood baaien onderbroek, kousen van boven zwart en van onderen blauw met stoppen, oude witte sokken, laarzen, pilot buis met één rij knopen, constitutiekoord, versleten vest en gelapte bovenbroek en ouderwets zilveren horloge met koperen kast bevestigd aan een touwtje'.

Vier lijken spoelen, kort na het ongeluk, aan op de kwelder achter Warffum, maar het lijk van Jan Bos wordt eerst op 15 november achter Uithuizen gevonden. Geld voor de overtocht naar Warffum is er niet, zodat het op het kerkhof te Uithuizen op armenland begraven wordt. De bakenzetter was Ritzema van Zoutkamp die ondanks het slechte weer toch rustig doorging met zijn zware werk langs de randen van de vaargeulen.

De voogd heeft, voor zover kan worden nagegaan, over dit ongeluk geen aantekening gemaakt. Het Boek der Strandingen springt van 1884 op 1892 en ook in de andere bewaard gebleven papieren is niets te vinden. Het kan zijn dat de ontreddering op het eiland, toen en in de latere dagen, zo groot was dat het schriftelijk verslag hiervan erbij ingeschoten is.

Een kleinzoon van de verdrongen Jan Bos, die in Warffum woont, heeft van de geredde jonge Postema nog een nadere verklaring gehoord. Bij een rukwind woei Bos de pet van het hoofd. Hij wilde de pet nog pakken en dook naar de lijzijde van de boot. De anderen dachten dat hij overboord zou slaan en schoten hem na om hem vast te houden. Dat kon de boot niet meer hebben en sloeg om. Het geromantiseerde verhaal van Jan Gerhard Toonder wordt hierbij op een paar punten gecorrigeerd. Het is namelijk niet Frederik Postema, de grootvader van Marten Toonder die een maand na het ongeluk aanspoelde achter Uithuizermeeden, maar Jan Bos.

Verder nog een bericht uit de Provinciale Groninger Courant (jaargang 1894):
De ramp van 22/23 december 1894.

J. Brands ging j.l. vrijdag of zaterdag uit een kijkje te nemen met zijn schip op onze wadden. Het schip stootte op een oud wrak en moest worden achter gelaten, terwijl hij met een ijzeren praam en vergezeld van een 16-jarigen knaap opnieuw de golven trotseerde. De storm slingerde het vaartuig op de Noordwestplaat waar de opvarenden in den ijzeren kaap (niet meer dan een tamelijk hoog rasterwerk) een gevaarlijke maar toch een schuilplaats vonden. Daar vastgebonden, verstoken van iedere menselijke hulp, bleven zij tot zondag- of zaandagavond, terwijl menig golf over hun heen moet zijn gegaan. Toen bespeurde Brands in het verschiet den voogd van het eiland Rottum en na zijn jeugdigen, bijna geheel verkleumden metgezel, steviger te hebben vastgebonden, ging hij tot aan den hals door het water naar de Rottumerplaat, waar Van Dijk, de voogd hem toen eveneens bemerkte en opnam. Bij terugkomst bleek dat de knaap, die voor het laatst den tocht met den strandschipper medemaakte, was overleden.

De man die in het boek Luurs wordt genoemd, heette in werkelijkheid Jan Brands. Deze werd op 22 december 1894 op de Boschplaat overvallen door een hevige storm. Samen met zijn knecht heeft hij zich 16 à 18 uur aan de meetpaal vastgeklampt, waarbij de knecht het leven verloor. Dat de zoon van Frederik Postema Harm heette heb ik eerder al vermeld.

Jan S. Pater

2008-11

Woonde er zeventig jaar geleden een heks in Warffum?

‘Weet je nog bijzonderheden over de winkel en het kroegje van Brands aan het Zuiderkerkpad’, zo werd mij als oud-Warffumer gevraagd. Ik herinner mij dat heel goed maar ik wist geen bijzonderheden. Daarom informeerde ik bij mevrouw Iwema, schoolarts in

Rotterdam, die nu in Beilen woont. Geertje, geboren in 1928, is de dochter van smid Iwema onder aan de Hoofdstraat. Dus vlak bij de winkel van Brands.

Maar ik moet het verhaal beginnen met de tijd dat ik naar de Bewaarschool ging, vijf jaar oud, in 1937. Dan liep ik terug naar huis, Noorderkerkpad 1 direct achter de Hervormde kerk. Tegenover slager Straatsma was het café en winkeltje van Coba. Dat wist ik niet. Maar toen ik er eens langs liep zag ik achter de deuropening een schot met boven de vloer een lage opening. Daardoor kroop een oudere vrouw naar voren. Het was een gezette vrouw, in het zwart gekleed. Later zag ik het weer dat ze door het lage gat tevoorschijn kwam. Ik heb het nooit verteld en er nooit naar gevraagd. Dat hoorde zeker zo, net als het gieren van het varken naast de Bewaarschool. Daar woonde honderd meter verder een slager. Die moest daar, naast de kleuterschool, geregeld swienslachten.

Toen er werd gesproken over een boek *'Warffum zo 't is zo 't was'*, ging ik er weer over nadenken. Broer Marten had de kruipende vrouw nooit gezien en hij speelde toch vaak met Cor Straatsma van de slagerij er tegenover. 'Heb je het gedroomd? Het lijkt wel het sprookje van Hans en Grietje en een heks.' Nee, ik heb het echt gezien. Geertje Iwema vier jaar ouder dan ik, hielp me uit de droom. In die tijd was er een wet waarbij winkel en café gescheiden moesten zijn. Dus werd de verbinding tussen beide ruimten dichtgetimmerd, althans gescheiden, maar er kwam onder het paneel een gat. Zo was het gescheiden maar men kon er toch komen. Niks heks, maar een oplossing om de kost te kunnen verdienen.

Nu had het pand van Brands ook de combinatie van winkel en café. Maar zo vertelde Geertje daar was een andere oplossing. Geertje haar moeder haalde er geregeld boodschappen en Geertje ging er wel met de stroopkan heen. Ja, in het café was ook geregeld bezoek. Men had achter in de portiek twee deuren gemaakt, links voor de winkel en de andere rechtdoor, de kroeg in. De familie Iwema vertrok in 1941 uit Warffum. Geertje was toen 12 of 13 jaar, maar ze weet nog precies allerlei zaken en gebeurtenissen uit die tijd te vertellen. Als men nu naar de foto kijkt in het nieuwe Warffumboek op bladzijde 401, dan ziet men een doorlopende muur met een deur. Daar was het portiek met twee deuren. Beter dan over de grond kruipen, waar ik meer dan 70 jaar geleden een beetje schuw en met grote ogen naar keek.

Kor Bril, 4.11.2008

2010-04 extra

April '45 De bevrijding van Warffum in vogelvlucht

Een heel groot deel van Nederland was al bevrijd toen veldmaarschalk Montgomery twee Canadese infanteriedivisies en een cavaleriedivisie naar het noordoosten van het land stuurde om ook daar de Duitsers te verjagen. Onder leiding van generaal H.D.G. Crerar kwamen ze op 30 maart vanuit Duitsland in De Graafschap ons land binnen en trokken vandaar naar het noorden.

Een divisie Polen met tanks deed vanuit Zuidoost-Drenthe hetzelfde, terwijl Belgische en Franse para's achter de Duitse linies probeerden strategische punten te bezetten.

Al op 13 april stonden de Canadezen voor de Stad, maar daar ging de vaart er even uit, want de Duitsers gaven zich pas op de 16e over. De meeste Duitsers die door de Canadezen

opgejaagd werden verzamelden zich in Delfzijl, omdat de Polen o.a. bij Nieuweschans en Ter Apel de terugweg naar hun Heimat afgesneden hadden. Daar hielden ze nog tot 2 mei stand.

De eerste bevrijders die zich bij Warffum lieten zien, kwamen uit het westen. Het waren de Royal Canadian Rangoons. Ze hadden op 15 april Zoutkamp en daarna Ulrum en Leens bevrijd. Op de 16e trokken ze via Eenrum en Saaxumhuizen naar Den Anhel. Vandaar ging het richting Warffum, maar eerst wilden ze kennelijk nog even afrekenen met Duitsers die zich in Breede verschanst hadden.

Ze verlieten met hun Sherman tanks de verharde weg en daverden over een kleiweg naar de Eppemaheerd, de boerderij van de familie Bentema. Vandaar werd het vuur op een Duitse eenheid bij Breede geopend en daarna reden de tanks langs Warffum naar Usquert. Op die dag gebeurde iets waar zestig jaar later het volgende bericht over verscheen in The Windmill Post, een Canadese krant. Korte tijd later stond het, door toedoen van J. Sikkema sr. in Op en Om de Terp:

A number of the veterans shared mostly memorable but also tragic wartime stories. Such as veteran Jack Somerset of the Royal Canadians who made it all the way up to Warffum in northern Groningen with his unit in April 1945, when they were stopped by a frantically-waving member of the local resistance group. Johan Winkel, the son of an Amsterdam teacher, then guided them to another entrance of the village where they approached the enemy position from the rear and disarmed the Germans without a shot. A grateful Somerset still feels that he escaped great danger and that without Winkel's intervention his name easily could have become an addition to the casualty rolls. Well into his eighties now, the Langley, BC, resident who visited the Netherlands this past May, would love to make contact with Johan Winkel once more and possibly meet him.

Vertaling: Een aantal veteranen deelden vooral memorabele maar ook tragische oorlogsverhalen. Zoals veteraan Jack Somerset van de Royal Canadians die in april 1945 met zijn eenheid helemaal tot Warffum in Noord-Groningen wist te komen, toen ze werden tegengehouden door een verwoed zwaaiend lid van de plaatselijke verzetsgroep. Johan Winkel, de zoon van een Amsterdamse leraar, leidde hen vervolgens naar een andere ingang van het dorp waar ze de vijandelijke stelling van achteren naderden en de Duitsers zonder schot ontwapenden. Een dankbare Somerset is nog steeds van mening dat hij aan groot gevaar is ontsnapt en dat zijn naam zonder Winkels tussenkomst gemakkelijk een aanvulling op de slachtofferlijst had kunnen worden. De inwoner van Langley, BC, die afgelopen mei Nederland heeft bezocht, is nu al ver in de tachtig, zou graag nog eens contact met Johan Winkel opnemen en hem eventueel ontmoeten.

Dankzij dit stukje in Op en Om de Terp, vergezeld van een oproep van Sikkema aan de lezers om aan hem door te geven of ze iets wisten over deze Amsterdammer, is dat contact er inderdaad zestig jaar na dato geweest.

Vanaf Usquert trokken de Canadezen zich terug in westelijke richting. Echt bevrijd was Warffum dus nog niet. Kennelijk dacht men hier dat er van de Duitsers niets meer te vrezen was. Dat een kat in het nauw nog rare sprongen maakt, kunt u lezen in de bijdrage uit het dagboek van mevrouw Weeseman.

Uit het verhaal waarin de Duitsers met een Panzerfaust (een kleine raket, bestemd om een Sherman mee onschadelijk te maken) op een auto schoten, blijkt ook dat het met hun hoogste sprongen gedaan was, want als je een auto voor een tank aanziet, ben je de toestand natuurlijk niet echt meer meester. Daar komt nog bij dat volgens Toonstra het

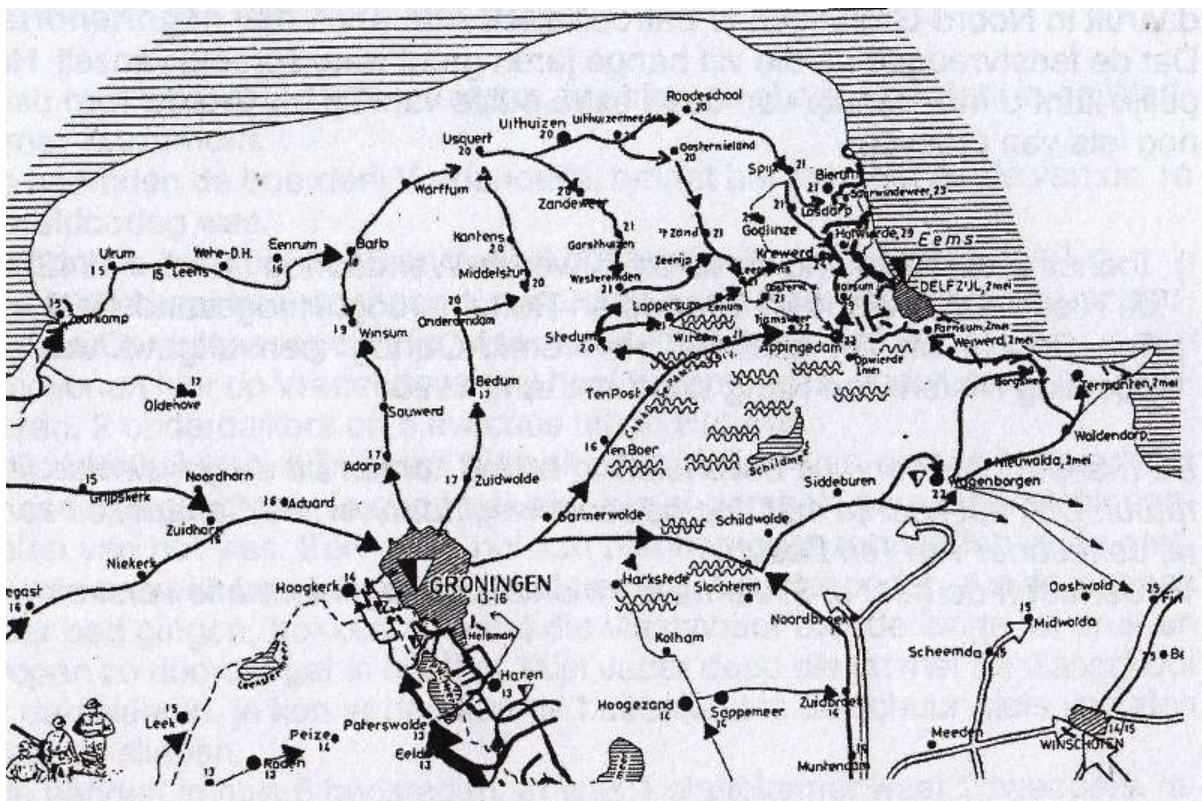
antitankwapen geen doel trof, tenzij de enthousiaste schutters dachten dat ze wat te duchten hadden van de voordeur van Breede 7. Die werd namelijk kapotgeschoten. Ten Bos vermeldt dat de auto, een Adler van dierenarts P.J. Offringa, niet total loss was maar later nog in Warffum rondreed.

Al kreeg men af en toe bezoek van ongenode Duitse patrouilles, toch probeerden de plaatselijke Binnenlandse Strijdkrachten onder leiding van de huisarts M.A.J. Jansma alvast wat orde op zaken te stellen, maar echt verlost van de bezetters was Warffum pas op 20 april. Op die voor Warffum en omstreken in alle opzichten fraaie voorjaarsdag rolde The Regina Rifle Regiment vanaf Onderdendam ons dorp binnen en van daaruit in Noord-Groningen te patrouilleren.

Dat de feestvreugde na die vijf bange jaren groot was, spreekt vanzelf. Hopelijk kunt u met behulp van deze extra editie van Op en Om de Terp daar nog iets van proeven.

- 1) Toonstra, J., Bezetting en verzet Tweede Wereldoorlog (1940 - 1942) in: de Historie van Warffum, Breede en Rottumeroog, Hoogezand 1989
- 2) Ten Bosch, M. Th., Lesbief 2e Wereldoorlog, een uitgave van de Stichting Historische Kring Warffum, april 1995

De meeste gegevens uit bovenstaand artikel komen uit de genoemde literatuur. Ook het kaartje met de troepenbewegingen van de Canadezen komt uit de lesbief van Ten Bosch. Verder heeft de heer J. Sikkema sr. mondeling nog informatie verstrekt.

Herinneringen van april-mei 1945 door Mien Musschenga-Weeseman

Toen mijn ouders in 1918 trouwden, kochten ze een boerderij in de Warffumer Zuiderhorn. Ze noemden de boerderij Vredhoeve, omdat het toen het einde van de Eerste Wereldoorlog was.

Maar nu is het april 1945 en nadert het einde van de Tweede Wereldoorlog. Het is allemaal heel spannend, we praten er de hele dag over; hoever zouden de Canadese legers zijn, waar zouden ze langstrekken?

We wonen hier op Vredhoeve met heel veel mensen. Vader, moeder, 7 kinderen, 2 onderduikers en 3 evacués uit de Betuwe. De onderduikers en mijn broer, die ook onderduiker was, slapen in de schuur in een vlasgoul (goul is een hooivak), die al gemaakt was met het binnenhalen van het vlas. Een groot hol van planken opgezet midden in de goul. Er was aan een hele lange lat, een vlasschoof vastgebonden. Als de jongens naar bed gingen, trokken ze eerst die vlasschoof met de lange lat eruit en kropen zo doordat gat in hun hol. Mijn vader deed die lat met de vlasschoof er dan weer in, je kon er dan aan de buitenkant in de schuur niet zien waar ze sliepen.

We hadden in huis zes bedsteden, er was één slaapkamer waar twee tweepersoonse ledikanten stonden. Mijn ouders waren heel gastvrij, vriendinnen of nichtjes mochten altijd blijven slapen, we hadden ook vaak logées, dat was gezellig. Mijn oudste zus was al uit huis, ze werkte als verpleegkundige in een ziekenhuis in Ede. Maar toen de Duitsers het ziekenhuis vorderden, kwam ze weer thuis en werkte ze hier als kraamverzorgster of bij familie als er ziekte was.

Zaterdag 14 april - De Canadezen, nadat ze Helpman hadden bevrijd, zijn ze Groningen binnen getrokken. Vanavond zagen we de stad branden op 22 km afstand, maar door het vuur en de rook heen kon je zien dat de Martinitoren er nog stond. De ouders van Hans, één van onze onderduikers, woonden aan de Grote Markt vlakbij de Martinitoren, we werden allemaal stil en vroegen ons af hoe het met ze zou zijn, leefden ze nog? We spraken Hans moed in: 'Je ouders zullen wel in de kelder zitten, onder jullie huis.'

16 april - Vandaag zijn de eerste Canadese tanks door Warffum gekomen. In Breede hebben de Duitsers vanuit hun stellingen op ze geschoten, maar dat is het enige verzet geweest, ze hebben ze direct gevangen genomen. Heel Warffum is naar de Juffer Marthastraat 'gevloegen' om de Canadezen toe te juichen.

17 april - Vanavond liepen alle onderduikers op straat. Mijn broer en onze onderduikers ook. 't Was zo leuk, telkens zag je weer bekenden. Velen waren erg bleek, vanwege het binnen zitten.

18 april - Vandaag heeft de ondergrondse, de ergste NSB-schurken opgehaald, ze moesten voor de auto aanlopen, 't hele dorp was vertegenwoordigd. Ze werden eerst in de koekjesfabriek in de kelder opgesloten. De meisjes die met de Duitsers hadden gegaan, werden in 'Pro Rege' kaalgeschoren. Wat een vernedering voor ze.

19 april - Vandaag zijn Hans, onze onderduiker en ik naar Groningen geweest om te horen hoe het met z'n ouders was. We gingen op de fiets. In Onderdendam en bij Groningen bij het Van Starckenborghkanaal moesten we met de boot over, want alle bruggen waren stuk. Halverwege de Ebbingestraat konden we niet meer fietsen, de straten lagen vol puin. Eindelijk kwamen we op de Grote Markt aan. Het was een vreselijk gezicht, alles in puin. Hans zei: 'We gaan maar naar kennissen van mijn ouders, hopelijk dat ze daar zijn.' Die woonden in het Westen van de stad en daar was niet gevochten. Toen we aankwamen

waren ze daar gelukkig. Dat was een emotioneel weerzien met z'n ouders. Ze hadden drie dagen en nachten in de kelder gezeten, het was zo verschrikkelijk geweest, van hun huis was niets meer over, maar gelukkig waren ze er zelf goed vanaf gekomen.

20 April - Vandaag hebben ze weer NSB-ers opgehaald. Ook één van de Pastorieweg, hij moest voor op de auto zitten, ik zie het nog voor me, 't hele dorp stond erbij te kijken. Twee van mijn zussen hadden grote oranje sjerpen bij zich en de ondergrondse vroeg hen of zij er vooraan wilden lopen met de oranje sjerpen aan elkaar over de straat gespannen.

21 April - Vandaag hebben ze bij de fam. Weeseman bij Biefketil een droevig bericht gekregen. Hun dochter Trui is de vorige herfst overleden. Ze was in 1942 getrouwd met Anco Hamming en was in verwachting van hun eerste kindje. Het was met de slag om Arnhem (september 1944). Ze woonden op een boerderij in de Betuwe, zij is door een granaat getroffen, ze is toen met nog twee Engelse soldaten, die ook getroffen waren, naar een ziekenhuis in Nijmegen gebracht. Nijmegen was al bevrijd, ze heeft nog tien dagen geleefd en is toen overleden. De familie hier wist nergens van, er kwamen geen berichten door. Wat erg, je had altijd gehoopt, dat het goed was. Haar man en nog meer mensen zijn toen naar België geëvacueerd.

Begin mei, toen Nederland helemaal bevrijd was, hebben we een dankdienst gehad in de Hervormde kerk. Het dameskoortje Bel Canto, onder leiding van meneer Van der Glas zong voor het eerst. Ik was er ook lid van, het was opgericht in de oorlogsjaren. We repeteerden bij hem aan huis met kaarslichtjes. Nu zongen we oud-Hollandse liederen en het was prachtig. Ds. De Zwart hield de preek en menigeen pinkte een traantje weg, maar de blijdschap en de dankbaarheid overheersten. Tot slot zongen we uit psalm 85 (oude berijming): *'Dan wordt gena van waarheid blij ontmoet / De vrede met een kus van 't recht gegroet / Dan spruit de trouw uit d'aarde blij omhoog / Gerechtigheid ziet neer van 's hemels boog.'*

H.T. (Mien) Weeseman-Musschenga, lid van Chr. vrouwenbeweging Passage afd. Warffum

60 jaar na dato terug in Warffum

Op Koninginnedag bracht father Robert Greene uit Calcary, Alberta, nu 82 jaar met zijn echtgenote een bezoek aan Warffum. Hij werd hierbij vergezeld door de tweelingzusjes Kuilder en hun partners. Oud-Warffumers weten dat zij dochters zijn van veldwachter Kuilder die in de oorlogsjaren aan de Oosterstraat 9 woonde. Na 60 jaar was father Greene voor het eerst terug in de toenmalige woning van de familie Kuilder. Ook de dochters Kuilder waren na hun vertrek uit Warffum nooit weer terug geweest in hun oude huis. De huidige bewoners, de familie Tonkes, waren voor deze afspraak speciaal teruggekomen van hun vakantieverblijf op Lauwersoog. Ik sprak de reünisten tijdens hun maaltijd bij Spoorzicht.

Father Greene, in 1945 Bob Greene, hoorde bij de Canadezen die ten tijde van de bevrijding via Nijmegen en Ermelo in Zuidlaren terecht kwamen. Zuidlaren lag op de route waarlangs de Duitsers lopend en op boerenwagens teruggevoerd werden naar hun eigen land. De Canadezen bewaakten met hun tanks alle zijwegen langs deze route om te voorkomen dat Duitse soldaten zouden ontsnappen.

Na Zuidlaren kwam hij in Warffum terecht. De Canadezen moesten met hun tanks de kustlijn tussen Delfzijl en Zoutkamp in de gaten houden. 's Avonds stond zijn tank geparkeerd in de Schoolstraat; de Canadezen waren nl. in de school gekwartierd. Drie weken lang kwam hij

iedere avond op bezoek bij de familie Kuilder aan de Oosterstraat. In zijn herinnering werd er iedere avond monopoly gespeeld en hierbij ervoeren de drie zusjes Kuilder geen taalproblemen! Ook werd er ieder avond gezongen bij het harmonium. Ter illustratie werd in Spoorzicht het lied 'Jantje was een kleine kleuter ...' met veel genoegen nog eens weer gezongen. Deze huisconcerten werden steevast afgesloten met het Wilhelmus en het Canadese volkslied.

Toen Bob na drie weken Warffum weer verliet heeft Barbora Kuilder als 12-jarige naar eigen zeggen 'emmers vol tranen gehuild.' Ze zouden hem nooit weer terug zien! Pas in 1980 was Bob Greene in de gelegenheid om het gezin Kuilder weer op te zoeken. Hij was toen predikant in Winnipeg. In eerste instantie kon hij de familie moeilijk vinden maar door toevallige contacten lukte dit toch. De buurvrouw in de flat wist nl. te vertellen dat hij geen gehoor kreeg omdat mevrouw Kuilder in het ziekenhuis lag. Wie schetst haar verbazing toen na vijfendertig jaar volstrekt onaangekondigd 'hun' Canadees daar aan haar ziekbed verscheen! Sinds deze hereniging brengt father Greene om de vijfjaar een bezoek aan Nederland. Deze bezoeken vallen altijd rond 30 april en 4/5 mei. Samen met zijn echtgenote heeft hij steeds weer een druk programma vanwege de vele festiviteiten waarvoor hij uitgenodigd wordt. Op 5 mei was hij één van de sprekers in de dankdienst in de Martinikerk in Groningen.

Hiltsje Dubois – Andringa

Links en rechts buiten de zusjes Kuilder, in het midden het echtpaar Greene.

Na het overlijden van Siert Huizinga uit de A.G. Bellstraat, vond zijn broer uit Canada een aantal cahiers met gedichten en verhalen van hun vader, de heer L. Huizinga, van 1922 tot 1956 hoofd van de Christelijke lagere school alhier. 'Meester' Huizinga schreef o.a. in de oorlogsjaren meerdere prachtige gedichten en Bert Huizinga gaf ons toestemming deze te publiceren:

Ik zag laatst

Ik zag laatst een huis, dat verzegeld was;
De bloemen, ze keken me aan
Zo droevig van achter het vensterglas ...
Wie zou ze verzorgen voortaan?

Ik zag de gordijnen gesloten, zo dicht
Alsof er heerste de dood;
Naar binnen drong niet een straaltje van
licht;
'k Begreep, 't was het huis van een Jood....

En buiten speelden er kinderen niet,
Of klonk er een vrolijke lach;
Het was slechts het beeld van somber
verdriet,
Al was het een zonnige dag.

En ik dacht aan die gingen zo wreed uit hun
huis,
Verjaagd, verdreven als vee,
En dragende het aller bitterste kruis,
Verteerd door het schroeiendste wee.

En dan hoor ik weer brallen het lied van de
tijd,
De lof van 't verjongde Euroop,
En ik vraag me in deze dagen van strijd;
Is er nog voor den Jood eenge hoop,

Of blijft de barbaarsheid; o twintigste eeuw,
Waar is thans het roemen in u!
Er klinkt van de aarde een bittere schreeuw,
D' onrechten, hoe klagen zij nu!

En ik zie weer dat sombere vensterglas,
Waarachter de bloemekens staan,
Van het huis, dat door Duitsland verzegeld
was.... Ze kijken verwijtend me aan!
1942.

De bevrijding 1945

Na elke nacht komt weer de morgen,
Na ieder onweer daagt de zon;
En wie welhaast van dorst versmachtte,
Vindt weder laafnis bij de bron.

En altijd zullen wij ontvangen
Van God na 't zure weer het zoet;
Ook in het aller bangste lijden
Is het de Hoop, die leven doet.

Hoe lag in ketenen geklonken
Ons arme Volk zo lange tijd;
Hoe zijn we op Gods tijd en wijze
Weer op het allerhoogst verblijd.

Hoe klonk ons reeds zovele dagen
Het dreunen van 't kanon in 't oor;
't Was als muziek, zo heel van verre ....
O Vrijheidszon, breek door, breek door!

Maar eind'lijk, eind'lijk, na veel vragen,
Na bange vrees en veel gerucht,
Daar davert boven onze landen
De Vrijheidskreet weer door de lucht!

Nu valt van de bebloede schouders
Verpletterd 't ijzerharde juk;
Nu vinden alle Nederlanders
In Vrijheid weer hun hoogst geluk.

Heil U, gij dapp're Canadezen
En Polen, die van verre kwaamt
En onze noden en ellenden
Vrijwillig op Uw schouders naamt.

Heil u, 't is in ons hart geschreven;
Wat Gij al strijdend voor ons deed.
Neen ducht niet, dat een Nederlander
Uw heldendaden ooit vergeet!

Vol diepe eerbied al Uw doden
Gedenken wij van jaar tot jaar.
Hun sterven was voor Neerland leven,
Hun val - ons opstaan, wonderbaar!
Mei 1945.